FIGURI DE CONSTRUCȚIE CU VALOARE STILISTICĂ ÎN DISCURSUL ELECTORAL

https://doi.org/10.52673/18570461.21.1-60.12
CZU: 811.135.1'42:324

Doctor în filologie **Ovidiu-Adrian ENACACHE**
E-mail: ovidiuenacache@yahoo.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8946-5693
Liceul Tehnologic Plopenii-Mari, Ungureni, Botoșani

CONSTRUCTION FIGURES WITH STYLISTIC VALUE IN THE ELECTORAL DISCOURSE

Summary. A politician who candidates in an election process uses rhetorical figures to persuade as many people as possible that he/she is the best for that position. Construction figures are important because they give extra- meaning to the speeches. Four types of construction figures were analyzed in this article: repetition, antithesis, gradation and anacoluthia. All of these figures were exemplified in the speeches held by the candidates in the 2009 presidential elections in Romania.

Keywords: construction figures, repetition, antithesis, gradation, anacoluthia.

Rezumat. Un politician care participă la o întrecere electorală folosește figuri retorice în discursurile sale pentru a persuada cât mai mulți alegători să-i acorde votul. Figurile de construcție sunt importante deoarece ele conferă un plus de înțeles discursurilor. Au fost analizate patru tipuri de figuri de construcție în acest articol: repetiția, antiteza, gradația și anacolutul. Discursurile rostite de candidații la alegerile prezidențiale din anul 2009 în România au reprezentat sursa pentru exemplificarea tuturor acestor figuri de construcție.

Cuvinte-cheie: figuri de construcție, repetiția, antiteza, gradația, anacolutul.

Figurile de construcție, împreună cu figurile de cuvinte, de gândire și de sens, reprezintă cele patru categorii ale figurilor retorice întâlnite în discursul persuasiv.

Primul obiectiv al articolului dat este de a defini figurile de construcție având ca punct de pornire însăși denumirea acestei categorii de figuri retorice. În mod cert, numele categoriei respective ar trebui să ne dea unele indicii cu privire la structura sau rolul acestor figuri. Și, într-adevăr, putem deduce unele caracteristici ale figurilor de construcţie chiar din numele dat categoriei din care fac parte: *de construcție*. Așadar, dacă în categoria figurilor de cuvinte erau incluse figurile retorice care se bazează pe anumite organizări ale materiei sonore a limbajului, în categoria figurilor de gândire întâlnim acele figuri retorice care au o mare forță expresivă și care se bazează pe o relație convenţională între receptor și orator, iar în categoria figurilor de sens sunt acele figuri retorice în care expresivitatea reiese din organizarea conținuturilor cuvintelor, atunci figurile de construcție ar trebui să fie acele figuri retorice care ar influența planul sintactic al discursului, influență care se răsfrânge asupra planului stilistic. Rămân de identificat și analizat mecanismele discursive prin care se realizează acest lucru și ce importanță au în contextul retoric al discursului politic.

Figurile retorice de construcţie „țin de anumite operații (suprimare, adiție, permutare) care se aplică unor enunțuri sau unor secvențe discursive și de aici efectul lor retoric" [1, p. 299].

Prima figură de construcție asupra căreia ne vom apleca este *repetiția*. Repetiția presupune reluarea unui cuvânt, a unei sintagme sau a unei propoziții, în acest mod oratorul semnalând auditoriului că acel cuvânt, acea sintagmă sau acea propoziție are un rol esențial în discurs.

„De 20 de ani facem *reforme* în România. *Reformăm, reformăm și iar reformăm*. Am modificat forma fără să ne gândim la fond."[1]; „*Vorbesc despre o singură Românie*, nu despre un slogan electoral de multe ori poate necredibil pentru dumneavoastră. *Vorbesc despre o singură Românie* ca o viziune despre o țară care trebuie să își stabilească, la 20 de ani de la revoluție, șansa unui nou început."[2]; „Asta avem de făcut și acum după *20 de ani*. *20 de ani* am rămas datori Timișoarei, *20 de ani*, eu unul. Și foarte mulți dintre colegii mei

[1] Extras din discursul lui Mircea Geoană, rostit la Palatul Parlamentului cu ocazia dezbaterii în trei între Traian Băsescu, Mircea Geoană și Crin Antonescu, din data de 20 noiembrie 2009.

[2] Extras din discursul lui Mircea Geoană de la „Marea confruntare", din 3 decembrie 2009.

BDD-A32007 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:51:37 UTC)

au purtat în suflet această datorie faţă de Timişoara,... *20 de ani* am încercat să facem asta."[3]

În fiecare din cele trei secvenţe discursive întâlnim repetiţii: *reformă*, *vorbesc despre o singură Românie* şi *20 de ani*. Oratorul utilizează această figură retorică pentru a induce auditoriului o anumită stare de spirit, dar şi pentru a atrage atenţia asupra faptului că subiectul aflat în discuţie este foarte important; de exemplu reformarea sau cei 20 de ani trecuţi de la revoluţie. Efectul este cu atât mai puternic cu cât această figură retorică se îmbină cu alte figuri retorice. Acest lucru reiese chiar din primul nostru exemplu: „*Reformăm, reformăm şi iar reformăm*", unde putem observa şi o ironie fină că de fapt nu s-a înfăptuit nicio reformă.

Antiteza[4] este, alături de repetiţie, dar şi de alte figuri retorice, unul dintre elementele cheie ale discursului politic, fiind foarte des întâlnită în acest tip de discurs. Antiteza este figura de construcţie care constă în crearea unui contrast între două situaţii, fenomene, idei etc., în aşa fel încât fiecare dintre ele să o evidenţieze pe cealalta. Ea face apel la comparaţie:

„Între momentul de faţă şi data de 6 decembrie românii trebuie să decidă dacă vor o Românie care să intre într-un proces de reformă accelerat, o Românie în care vocea românilor să fie auzită, o Românie în care rezultatul referendumului din 22 noiembrie să devină realitate, o Românie în care politicienii să devină responsabili faţă de priorităţile cetăţenilor, sau vor o Românie în care politicienii să guverneze pentru ei şi pentru grupurile lor de interese."[5]

Oratorul se identifică, în secvenţa respectivă a discursului său, cu persoana care va induce în această ţară un proces accelerat de reformă, în timp ce adversarul său politic, Mircea Geoană, este acea persoană care susţine grupurile de interese. Dacă ar fi să sintetizăm în doar câteva cuvinte esenţa acestei antiteze, am spune că ea pune auditoriul în situaţia de a alege între două viziuni asupra României, cea pozitivă, reprezentată de oratorul însuşi, şi cea negativă, reprezentată de adversarul său politic.

Gradaţia este figura de construcţie care trimite la expunerea faptelor sau argumentelor într-o ordine crescătoare din punctul de vedere al vigorii discursului (pentru a crea o tensiune afectivă, tensiune care este favorabilă în vederea persuadării auditoriului). Încă din Antichitate a existat preocuparea pentru ordonarea argumentelor într-un discurs. Astfel, Homer considera că cel mai eficient mod, din punct de vedere retoric, de prezentare a argumentelor, era ca cele puternice, imbatabile, să fie aşezate la începutul şi la sfârşitul discursului, ştiut fiind faptul că, de cele mai multe ori, ultima impresie este cea care contează cel mai mult, dezideratul esenţial în vederea persuadării auditoriului. Putem face o analogie a acestei dispuneri cu clopotul (curba) lui Gauss, însă într-o reprezentare inversă a acestuia. În acest fel, argumentele mai slabe sunt plasate la mijlocul discursului. Pe de altă parte, Quintilian considera că argumentele „vor fi orânduite cum o cere raţiunea fiecărei cauze aparte, cu o singură excepţie, şi anume: cuvântarea să nu meargă descrescând de la argumentele mai puternice la cele mai slabe" [3, p. 89]

Voi exemplifica, cu ajutorul citatului de mai jos, modul în care această figură de construcţie, prin intermediul altor figuri retorice pe care le subordonează (metafore, alegorii etc.), creează o tensiune afectivă ascendentă:

„Vă rog să mă credeţi că atunci când îi văd fără respect pentru însemnele statului român am sentimentul că acei oameni parcă n-ar fi din trupul acestui popor. Îi vezi cu dispreţ pentru simboluri, pentru instituţii, pentru ţară. O să vă spun ceea ce spun peste tot şi poate aşa o să înţelegeţi şi micile mele momente de slăbiciune când văd însemnele statului român, când văd un militar întors acasă în coşciug, înfăşurat cu tricolorul după ce şi-a dat viaţa în teatrele de operaţii unde se află armata română. La navă, şi sunt convins, am avut colegi din Cluj, sunt convins că ştiţi câte ceva, dar la navă, în fiecare dimineaţă la răsăritul soarelui ofiţerul de cart ridică tricolorul la catarg. La apusul soarelui, ofiţerul de cart coboară tricolorul de la catarg. Dar tricolorul nu pleacă într-un sertar, nu pleacă nicăieri în altă parte decât acolo unde îi este locul. *Pe timpul nopţii tricolorul se odihneşte în sufletul echipajului.* Fiecare membru al echipajului ţine acel tricolor, care nu mai e la catarg, îl ţine în suflet. Şi cred că cel mai important lucru pe care trebuie să-l trezim din nou în noi este respectul pentru poporul român, pentru România şi pentru simbolurile naţionale ale acestei naţiuni." [6]

[3] Extras din discursul lui Crin Antonescu din data de 11 noiembrie 2009, rostit la Timişoara.

[4] Vistian Goia, în *Retorică şi argumentare*, Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 2007, p. 214, afirmă că, în retorică, antiteza „este considerată o figură de gândire rezultată din alăturarea a două cuvinte sau grupuri de cuvinte, a unor fraze cu sens opus, pentru a scoate în evidenţă un contrast în formularea enunţului". Încadrarea antitezei în sfera figurilor de gândire poate fi explicată prin faptul că Vistian Goia a clasificat figurile retorice în doar trei categorii: figuri semantice, figuri de gândire şi figuri de stil. Prin urmare, sfera figurilor de gândire este îmbogăţită prin includerea figurilor de construcţie, acestea din urmă nefiind analizate separat.

[5] Extras din discursul lui Traian Băsescu de la „Marea confruntare", din 3 decembrie 2009.

[6] Extras din discursul lui Traian Băsescu la Cluj din data de 14 noiembrie 2009.

BDD-A32007 © 2021 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:51:37 UTC)

„Utilizarea gradației ca figură retorică răspunde unui principiu elementar de eficientizare a oricărei argumentări: principiul trecerii din aproape în aproape, până la convingerea deplină a receptorului" [1, p. 301]; în exemplul nostru oratorul își propune să convingă auditoriul că este un adevărat patriot și că este foarte atașat de țară și de simbolurile ei.

Ultima figură retorică pe care o voi analiza este *anacolutul*. Anacolutul este o „eroare" gramaticală care constă „în întreruperea construcției sintactice începute și continuarea frazei cu o altă construcție; figură a ambiguității" [4, p. 84]. Constantin Sălăvăstru, în *Discursul puterii*, consideră că anacolutul, „identificat cu o anumită discontinuitate voită în construcția frazei sau secvenței discursive, are scopul de a-l lăsa pe receptor să înțeleagă și singur despre ce este vorba în enunț" [1, p. 302]. Analizând această figură retorică, în aceeași lucrare, Constantin Sălăvăstru identifică și situațiile în care apare figură de construcție în cauză: „este determinată fie de duritatea cuvântului ce ar trebui utilizat (și atunci este lăsată libertatea auditoriului să-l folosească), fie de apercepția receptorului (un fapt cunoscut până la saturație nu mai este rostit), fie de o tactică ce pune în evidență demnitatea aceluia care știe să renunțe (sau să evite) o polemică nedemnă" DOI:[1, p. 302]:

„Dorința lor este să se reia marile privatizări: domnul Vântu vrea să devină proprietarul Poștei Române, domnul Voiculescu vrea să devină proprietar peste minele de sare ale României – și atenție, nu glumesc, ceea ce vă spun este perfect corect – domnul Patriciu vrea să aibă un guvern care să îi închidă dosarul, vă aduceți aminte insistențele domnului Tăriceanu, cu bilețele, să închidem dosarul cu privatizarea Petromidia și cu falsificarea bursei. Alți domni vor Romgazul și Transgazul, că doar încă nu s-au terminat, după mintea lor, toate privatizările în România. Iar eu le spun aici, în fața dumneavoastră, că pentru ei privatizările s-au terminat. Acesta este pachetul de motive pentru care acești domni vor să pună un premier cu o imagine bună, naiv, necunoscător al mizeriilor politicii de la București și, în final, folosindu-l ca perdea, în spatele lui să își rezolve marile probleme pe care le au legat de privatizare."[7]

În această scurtă secvență, emițătorul simte nevoia de a aduce extraargumente în demersul său de a-l „descrie" pe „domnul Patriciu", abătându-se temporar de la subiectul pe care îl dezvolta: „marile privatizări". Iată un alt exemplu:

„În primul rând, acela că pentru nimic în lume nu îl voi lăsa pe Ion Iliescu să-și exercite din nou puterea asupra acestei țări. Am văzut la depunerea candidaturii, Mircea Geoană și-a depus candidatura înaintea mea și la ieșire – stați să vă spun povestea. La ieșire de la Biroul Electoral Central era cot la cot cu dl Iliescu, iar dl Iliescu i-a spus: «Mircea, îți predau ștafeta!». Ei, acest lucru nu trebuie să se întâmple. I-o fi predat ștafeta lui Mircea Geoană, dar Mircea Geoană aleargă într-o direcție greșită, nu în direcția câștigării alegerilor. Așa că vă asigur că voi face tot ce ține de mine pentru ca Mircea Geoană să rămână cu ștafeta lui Iliescu în mână degeaba."[8]

În această secvență din discursul rostit de Traian Băsescu la Timișoara întâlnim anacolutul, prin intermediul căruia oratorul are posibilitatea de a invoca explicații și argumente care i-ar da astfel posibilitatea enunțării unei concluzii cât se poate de pertinente: „Mircea Geoană să rămână cu ștafeta lui Iliescu în mână degeaba".

CONCLUZII

În concluzie, discursurile rostite de Traian Băsescu, Crin Antonescu și Mircea Geoană la alegerile prezidențiale din România, din anul 2009, sunt bine structurate, sunt bogate în figuri retorice și conțin idei bine argumentate. Bătălia discursivă este una acerbă, candidații aruncând în luptă tot arsenalul persuasiv de care dispun pentru a-și atrage cât mai mulți simpatizanți, din acest arsenal făcând parte numeroase figuri de construcție. Spre exemplu, repetiția, folosită în momentele de mare intensitate argumentativă, este foarte eficientă îndeosebi alături de elemente de paralimbaj, contribuind la întipărirea unor idei sau argumente în mintea auditoriului.

BIBLIOGRAFIE

1. Sălăvăstru C. Discursul puterii. București: Tritonic, 2009. 430 p.

2. Goia V. Retorică și argumentare. Cluj-Napoca: Dacia, 2007. 223 p.

3. Quintilian Marcus Fabius. Arta oratorică, vol. IV, ediție îngrijită de Maria Hetco. București: Minerva, 1974. 370 p.

4. Săvulescu Silvia. Retorică și teoria argumentării. București: Comunicare.ro, 2004. 180 p.

[7] Extras din discursul lui Traian Băsescu la Brăila din data de 11 noiembrie 2009.

[8] Extras din discursul lui Traian Băsescu la Timișoara din data de 7 noiembrie 2009.

BDD-A32007 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:51:37 UTC)